

Examen HAVO 2021

tijdvak 1
maandag 31 mei
9.00 - 12.00 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 26 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 52 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Gezichtsherkenning

Bij deze opgave horen tekst 1 en figuur 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgave gaat over het gebruik van camera's met gezichtsherkenning in China, manieren waarop deze camera's door de (lokale) overheid ingezet worden in de Chinese technologiestad Shenzhen en over onderzoek dat gedaan is naar de publieke opinie in China over het zogenaamde Sociaal Kredietstelsel, waar de camera's in Shenzhen deel van uitmaken.

Gebruik tekst 1.

Uit tekst 1 blijkt dat er sprake is van een vorm van sociale controle door de (lokale) overheid.

- 3p 1
- Geef een omschrijving van het begrip sociale controle.
  - Leg vervolgens uit of uit tekst 1 blijkt dat er sprake is van formele sociale controle of van informele sociale controle. Gebruik in je uitleg het verschil tussen formele en informele sociale controle.

Gebruik tekst 1.

- 2p 2
- Leg uit dat in de wijze waarop de Chinese politie de opsporing van kindervervalsingen aanpakt, een gerationaliseerde aanpak te herkennen is. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept rationalisering;
  - de woorden 'systematiseren' en 'doelstelling';
  - informatie uit tekst 1 waaruit het kernconcept rationalisering blijkt.

Gebruik tekst 1.

Er zijn verschillende theorieën die crimineel gedrag verklaren.

- 2p 3
- Geef met behulp van de rationele-keuzetheorie een verklaring voor het feit dat de maatregelen van de (lokale) overheid op de kruispunten in Shenzhen tot gevolg hebben dat er nauwelijks mensen door het rode licht zullen lopen. Gebruik in je verklaring:
- een omschrijving van de rationele-keuzetheorie;
  - aan de hand van informatie uit tekst 1 een voorbeeld van kosten en een voorbeeld van baten.

Gebruik tekst 1.

- 3p 4
- a** Leg uit dat burgers door de maatregelen op de kruispunten in Shenzhen gesocialiseerd kunnen worden. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept socialisatie;
  - de omschrijving van het kernconcept cultuur;
  - informatie uit tekst 1 waaruit socialisatie blijkt.
- b** Geef aan wie in dit geval de socialisator is.

Gebruik tekst 1.

Er zijn verschillende functies van socialisatie, zoals de functie 'continuering van de cultuur van de samenleving' en de functie 'verandering van de cultuur van de samenleving'.

- 2p 5 Leg uit welke **andere** functie van socialisatie de maatregelen op de kruispunten in Shenzhen kunnen hebben. Gebruik in je uitleg informatie uit tekst 1 waaruit deze functie van socialisatie blijkt.

Gebruik tekst 1.

In tekst 1 staat dat de voetgangers in Shenzhen positief reageren op de camera's met gezichtsherkenning.

- 1p 6 Leg uit dat de hoge mate van goedkeuring van camera's met gezichtsherkenning onder burgers erop kan wijzen dat de (lokale) Chinese overheid gezag heeft. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept gezag.

De camera's met gezichtsherkenning in Shenzhen maken deel uit van het zogenaamde Sociaal Kredietsysteem in China. Het Sociaal Kredietsysteem is een verzameling van commerciële en overheidssystemen, zowel lokaal als nationaal, die worden ingevoerd om het gedrag van Chinese individuen, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheidsinstanties te sturen. De Vrije Universiteit Berlijn heeft in 2018 onderzoek gedaan naar de publieke opinie in China over het Sociaal Kredietsysteem. Het onderzoek is via internet gehouden onder ruim 2000 respondenten. Het onderzoek is representatief voor de populatie in China met een internetaansluiting in de leeftijd van 14-65 jaar, gebaseerd op leeftijd, sekse en regio. Het onderzoek was alleen niet representatief wat betreft sekse in de hoogste leeftijdscategorie.

- 2p 7 Leg uit wat het betekent dat het onderzoek niet representatief was wat betreft sekse in de hoogste leeftijdscategorie Chinezen met een internetaansluiting. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het begrip representativiteit als eis van sociaalwetenschappelijk onderzoek;
  - een eigen cijfermatig voorbeeld om te illustreren wanneer er wel representativiteit zou zijn geweest in de hoogste leeftijdscategorie.

Gebruik figuur 1.

Figuur 1 is afkomstig uit het onderzoek naar de publieke opinie in China over het Sociaal Kredietsysteem (zie de inleiding bij vraag 7). De onderzoekers hadden van tevoren bepaalde verwachtingen over de mate waarin mensen met een bepaald opleidingsniveau het Sociaal Kredietsysteem goedkeuren. Deze verwachtingen zijn **niet** uitgekomen.

- 2p 8
- Formuleer een hypothese over de mate van goedkeuring van het Sociaal Kredietsysteem, die op grond van figuur 1 **verworpen** moet worden.
  - Benoem de afhankelijke en de onafhankelijke variabele in deze hypothese.

Opgave 2 Digitale nomaden

Bij deze opgave hoort tekst 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgave gaat over digitale nomaden: mensen die voor hun werk geen vaste werkplek nodig hebben – vaak omdat ze hun werk online kunnen doen. Zij leven en werken al reizend over de wereld.

Gebruik tekst 2.

- 2p 9
- Leg uit dat in het verschijnsel digitale nomaden een wereldwijde geglobaliseerde samenleving te herkennen is. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept globalisering;
  - informatie uit tekst 2 waaruit globalisering blijkt.

Gebruik tekst 2.

- 3p 10
- Leg uit dat er sprake is van binding tussen digitale nomaden. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het hoofdconcept binding;
  - twee typen bindingen;
  - bij elk type binding een ander voorbeeld uit tekst 2.

Gebruik regel 43 tot en met 49 van tekst 2.

In tekst 2 zegt Sokolova: “Nomad zijn is je identiteit.”

- 1p 11
- Beargumenteer dat ‘digital nomad’ een identiteit is. Gebruik in je argumentatie:
- de omschrijving van het kernconcept identiteit;
  - informatie uit regel 43 tot en met 49 van tekst 2 waaruit het kernconcept identiteit blijkt.

Gebruik regel 43 tot en met 86 van tekst 2.

- 2p 12 Leg uit dat er sprake is van sociale cohesie in de gemeenschap van digitale nomaden. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie;
  - informatie uit regel 43 tot en met 86 van tekst 2 waaruit het kernconcept sociale cohesie blijkt.

Gebruik regel 72 tot en met 86 van tekst 2.

Er zijn verschillende factoren die de sociale cohesie kunnen bevorderen, zoals wederzijdse afhankelijkheid.

- 2p 13 Leg uit welke **andere** factor die de sociale cohesie kan bevorderen te herkennen is in tekst 2. Gebruik in je uitleg een voorbeeld van deze factor uit regel 72 tot en met 86 van tekst 2.

Gebruik regel 60 tot en met 86 van tekst 2.

In tekst 2 wordt een vergelijking gemaakt tussen digitale nomaden en de vorige generatie: de generatie van hun ouders. In het leven dat digitale nomaden leiden in vergelijking met de vorige generatie is het proces van individualisering te herkennen.

- 2p 14 – Noem twee kenmerken van het proces van individualisering die te herkennen zijn in het leven dat digitale nomaden leiden in vergelijking met de vorige generatie.
- Geef bij beide kenmerken een voorbeeld uit regel 60 tot en met 86 van tekst 2 waaruit het kenmerk blijkt.

Gebruik tekst 2.

- 2p 15 Leg uit dat digitale nomaden beschouwd kunnen worden als een subcultuur. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het begrip subcultuur;
  - informatie uit tekst 2 waaruit blijkt dat digitale nomaden beschouwd kunnen worden als een subcultuur.

Gebruik tekst 2.

Hofstede noemt vijf dimensies waarop je culturen van elkaar kunt onderscheiden. Vier hiervan zijn:

- langetermijngerichtheid versus kortetermijngerichtheid
- grote machtsafstand versus kleine machtsafstand
- individualistisch versus collectivistisch
- masculien versus feminien

De vijf dimensies hebben elk twee polen. Zo heeft de dimensie masculien versus feminien de pool masculien en de pool feminien.

- 2p 16 **a** Noem de vijfde dimensie van Hofstede, die hierboven niet genoemd is.
- b** Leg vervolgens uit welke pool van deze dimensie het meest past bij het leven van digitale nomaden. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van deze vijfde dimensie van Hofstede;
  - informatie uit tekst 2 waaruit de gekozen pool van de dimensie blijkt.

Gebruik tekst 2.

- 2p 17 Leg uit dat digitale nomaden in een 'nomadenhub' een groep te noemen zijn. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van een groep;
  - een voorbeeld uit tekst 2 waaruit dit kenmerk blijkt.
- 1p 18 Welke uitspraak over digitale nomaden is juist?
Digitale nomaden vormen een
- A formele groep, want ze hebben geen vastomschreven hiërarchie.
  - B formele groep, want ze hebben vastomschreven doelen.
  - C informele groep, want ze hebben geen vastomschreven hiërarchie.
  - D informele groep, want ze hebben vastomschreven doelen.

Opgave 3 Mbo'ers: van deelnemers naar studenten

Bij deze opgave horen de teksten 3 en 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgave gaat over mbo'ers die (anno 2018) wettelijk geen 'studenten' heten, maar 'deelnemers'. Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB), de jongerenorganisatie voor mbo'ers, heeft actie gevoerd om dit te veranderen. In 2018 heeft de minister van Onderwijs toegezegd dat mbo'ers wettelijk 'studenten' gaan heten.

Gebruik tekst 3.

Het systeemmodel van het proces van politieke besluitvorming bestaat uit vier hoofdfasen. Een van deze fasen is de conversie of omzetting. In de fase van omzetting worden weer drie verschillende sub-fasen onderscheiden.

De besluitvorming over de wettelijke benaming van mbo'ers als 'student' bevond zich toen tekst 3 geschreven werd in de fase van omzetting.

- 2p 19 Leg uit in welke sub-fase in de omzetting deze besluitvorming zich toen bevond. Gebruik in je uitleg informatie uit tekst 3 waaruit deze sub-fase in de omzetting blijkt. Noem ook de naam van deze sub-fase.

Gebruik tekst 3.

- 2p 20 Beargumenteer dat de verandering van de term 'deelnemer' in de term 'student' de sociale ongelijkheid zou kunnen verminderen. Gebruik in je argumentatie:
- de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid;
  - een voorbeeld uit tekst 3 waaruit het kernconcept sociale ongelijkheid blijkt.

Gebruik tekst 3.

Er zijn drie soorten sociale ongelijkheid te onderscheiden, één daarvan is ongelijke verdeling van bezit.

- 2p 21 Leg uit van welke **andere** soort sociale ongelijkheid sprake is volgens Roosmarijn Dam van JOB. Gebruik in je uitleg informatie uit tekst 3 waaruit deze soort sociale ongelijkheid blijkt.

Gebruik tekst 3.

- 2p 22 Leg uit dat uit tekst 3 blijkt dat het feit dat mbo'ers niet als student beschouwd worden, invloed heeft op hun sociaal kapitaal. Gebruik in je uitleg een voorbeeld van sociaal kapitaal uit tekst 3.

Gebruik tekst 3.

Sociale uitsluiting heeft vier componenten, waaronder de component 'niet goed kunnen voorzien in elementaire levensbehoeften'.

Op basis van tekst 3 kun je beredeneren dat een **andere** van de vier componenten van sociale uitsluiting geldt voor mbo'ers.

- 2p 23 **a** Beredeneer welke **andere** component van sociale uitsluiting voor mbo'ers geldt. Gebruik in je redenering informatie uit tekst 3 waaruit deze component van sociale uitsluiting blijkt.
b Leg vervolgens op basis van tekst 3 uit dat deze vorm van sociale uitsluiting een gevolg is van positietoewijzing. Gebruik in je uitleg:
– een omschrijving van het begrip positietoewijzing;
– informatie uit tekst 3 waaruit het begrip positietoewijzing blijkt.

Gebruik tekst 4.

Uit tekst 4 blijkt dat mbo'ers wettelijk 'studenten' gaan heten in plaats van 'deelnemers'.

- 3p 24 **a** Leg uit dat JOB macht heeft. Gebruik in je uitleg:
– de omschrijving van het kernconcept macht;
– informatie uit tekst 4 waaruit het kernconcept macht blijkt.
b Leg vervolgens uit waarom de macht van JOB **politieke** macht is.

Politieke participatie kan worden onderverdeeld in electorale participatie en niet-electorale participatie.

- 1p 25 – Welke vorm van participatie is te herkennen in tekst 4?
– Geef uit tekst 4 twee voorbeelden van deze vorm van participatie.

Let op: de laatste vraag van dit examen staat op de volgende pagina.

Er zijn verschillende politieke stromingen te onderscheiden. Het besluit om mbo'ers wettelijk studenten te gaan noemen past bij een uitgangspunt van de sociaaldemocratische stroming.

- 2p **26** Leg uit dat het besluit om mbo'ers wettelijk studenten te gaan noemen past bij de sociaaldemocratische stroming. Gebruik in je uitleg:
- een uitgangspunt van de sociaaldemocratische stroming;
  - de opvatting van deze stroming over de rol van de overheid.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.